

věda, která se vztahuje k ideálním objektům, jež vytvářejí abstraktní rámce, které systematicky utřídí a interpretují fyzikální fakta. V této fázi je geometrie – pokud jde o racionální prvek, který je jejím základem –, zcela dovršena, nehledě na svůj další vývoj.

Od logiky k umění

Tak jako žádná logická činnost lidského ducha nemůže být vnímána odděleně ani od toho, z čeho vychází, ani od svých psychologických následků, vyjadřuje umění vztahy mezi ideálními předměty pomocí znaků vypůjčených z geometrie, jež nejsou ani čistě deskriptivní, ani pouze racionální. Činnost a potřeby, které vyvolává, vytvářejí stále složitější a komplexnější systém vztahů, které se původně zrodily z potřeb vlastních lidskému intelektu.

Tak například umění si pro popis vztahů určitých společenských postavení vypůjčuje termíny z jazyka obecné vědy o pozici, jakou je geometrie. Emblémy na štítech vznikly podle všeho ve stejné době, kdy začaly do Evropy pronikat prostřednictvím Arabů antické znalosti o geometrii a kdy je středověcí umělci začali aplikovat na sociální vztahy, které bylo nutné jasně představit společnosti složené povětšinou z negramotných lidí. Proto můžeme oprávněně hovořit o emblematické geometrii, kterou v té době navrhovali heroldi pro zbroj, jako o zvláštní disciplíně mající svá vlastní pravidla.

Na základě této přeměny geometrických znaků do komplexnějších vztahů sociálního charakteru docházíme k závěru, že u člověka existují také potřeby, které nevycházejí ani z intelektuální, ani z afektivní stránky jeho osobnosti a jež ani věda ani umění nejsou schopné uspokojit. Jsou to duchovní potřeby, které se projevují v iniciálních rituálech tradičních tajných společností. Ty totiž staví člověka do vztahu k onomu ne-lidskému v linii tajné tradice, a zároveň nutně předpokládají existenci *vědění o postavení našeho ducha v duchu* a znalost formálních

souvislostí, jimiž struktury světa byly, jsou a budou vytvářeny podle jejich počátečního a konečného principu. Za těchto podmínek lze mezi duchem a prostorem odhalit analogické a natolik hluboké spojitosti, že se dočasné formy mohou vytvářet i ve věčnosti beztvareho. Tyto dočasné formy zobrazují skrze zákony své výstavby základní harmonii, která je spojuje mezi sebou v jednom jediném řádu, který může celkově nahlédnout jedině ten, kdo jej uchopí v tajemství jeho nekonečné jednoty.

Lidskému duchu jako by bylo dáno, aby měl svou nestvořenou podstatou účast na této božské kontemplativní síle; ve skutečnosti však naopak Duch poznává sám sebe skrze nás a proniká svá vlastní tajemství v mezích naší existence. Symbolická geometrie je tak nutně fyzicky vymezená. Odtud tedy ta významná role eukleidovského prostoru, který zůstává logicky neohraničený ve svých možnostech rozpínání a ve svém chápání vztahů mezi známým a neznámým, které vytváří a vymezuje skrze tvary a útvary. *Geometrie může být definována jako výsostná věda o umístění v Duchu, zkoumaná na základě metody souvztažnosti či „zprostředkování“.*

Co rozumíme pod pojmem „umístění“? Povšimněme si nejprve, že i ta nejzákladnější geometrie je především vědou o umístění. Tato představa není totožná s představou kvantity a není možné ji redukovat ani na kvalitu. Umístění, to je určitá situace v prostoru. Kvantita vždy předpokládá nějakou škálu, nějakou rostoucí či klesající řadu. Jestliže si představíme nějaký bod nebo těleso v posici P a jiný bod nebo jiné těleso v posici P', můžeme tato dvě postavení mezi sebou porovnávat a sledovat jejich vzájemné vztahy. Jednou z možností studia těchto vztahů je poznání velikosti, tj. kvantity, vzdálenosti mezi P a P'. Tuto vzdálenost je také možné chápat jako přímku, to znamená jako systém různých poloh a můžeme tuto pomyslnou přímku zkoumat v daleko širším kontextu těchto dvou zkoumaných pozic. Tak je poloha v pojetí zá-

kladní geometrie nezávislá na kvantitě. Z tohoto důvodu je ostatně i definice matematiky jakožto vědy o *kvantitě* mylná, protože matematika se zabývá nejen kvantitou, ale také polohou a koncepty, které se zakládají na vzájemném použití těchto dvou základních principů.

Geometrie jako hledání polohy

Oproti všeobecně rozšířenému názoru není poloha bytostně relativní, což by nutně znamenalo nemožnost poznat či vůbec připustit existenci jednoznačně přesně vymezené polohy. To by znamenalo zaměnit relativitu fyzikálního prostoru se skutečností, že veškeré systematické poznání vychází ze zkoumání vztahů a jejich souhrnu.

Představa čisté a jedinečné polohy je logicky vzato absurdní. Jestliže neexistuje žádná pozice, ke které bychom mohli polohu vztahovat, je nemožné ji jakkoli určit. Jestliže si například představíme jediný a jedinečný bod B v ideálním prostoru, je naprosto nemožné o něm z geometrického hlediska cokoli říci. Pro zavedení geometrického systému je nutný alespoň jeden nebo více dalších bodů, aby bylo možné zkoumat jednu nebo více skutečných poloh. Avšak prostor, ve kterém zkoumáme tyto pozice, není prostorem fyzikálním: není to ani Newtonův, ani Kantův, ani Einsteinův prostor. Je to prostor koncipovaný rozumem, v němž můžeme pevně stanovit jednotlivé pozice a vymežit tak pevné, určité a absolutní vztahy mezi nimi, jak budeme chtít.

Stejně tak se prostor vytvořený v symbolické geometrii lidským duchem pro Ducha vztahuje jen k sobě samému ve své nejvlastnější podstatě. Spojitosti, které se vytváří mezi jeho strukturami, jsou natolik jednoznačné, že právě očekáváme jejich systematické probádání. Symbolická geometrie, která jde ještě dál než základní geometrie ve smyslu abstraktní představy vnějšího světa, nabízí širší rozumové poznání a má větší schopnost zobecňovat v menší závislosti na smyslové intuici.

Symbolická geometrie rozšiřuje lidskému duchu rámec jeho uvažování a umožňuje lépe zařazovat jednotlivé jevy. Proto může být využita nejen ke zkoumání vztahů mezi přírodními jevy, ale také čistě vnitřních skutečností, jakož i vzájemných vztahů jejich hodnot. Je tedy možné oprávněně využívat symbolickou geometrii v oblasti psychologie a metafyziky, protože její postupy jsou stejně jisté jako fyzikální a matematický přístup.

Krátce řečeno, *poloha*, o níž mluvíme, se vztahuje k ideálnímu vnitřnímu prostoru, kde je uspořádání všech bodů, i přes jejich možné přesuny, stále neměnné. Jestliže nás konkrétní podoba, jíž symbolicky vyjadřujeme všechny abstraktní pojmy, nutí používat reálné útvary, je vhodné upozornit na to, že můžeme vždy některou jejich vlastnost či rys vynechat, jestliže se neshodují s čistou představou, kterou chceme zobrazit.

Jestliže například říkáme, že vertikála může být zobrazena olovnicí, je tento symbol fyzikálně mylný, neboť vlivem zemského zakřivení nebudou žádné dvě olovnice nikdy rovnoběžné. A přesto jsou ve stavebnictví používány olovnice jako rovnoběžky a přímky, které s nimi svírají pravý úhel, jako horizontály. Tak vztah geometrických pojmů k fyzikální a astronomické skutečnosti nemá nejmenší vliv na ideální a neměnný charakter těchto pojmů, jejichž veškerý logický význam je dán přímo v jejich definici.

Pojetí souvztažnosti neboli zprostředkování

Poté, co jsme vysvětlili, co rozumíme slovem „poloha“, připomeneme, co je to pojetí souvztažnosti neboli „zprostředkování“. Systematické poznání je vždy zprostředkující v tom smyslu, že nutně vyžaduje nějakého prostředníka, jímž je nový předmět začleněn do řady našeho poznání a přidává se tak jako další článek k těm předchozím. Intuitivní poznání je naopak bezprostřední a dochází k němu jediným činem ducha, a to tak, že dojde k přímé-

mu sdělení mezi tím, kdo poznává, a tím, co je poznáváno; já se vztahuje přímo k předmětu bez jediné vysvětlující odbočky.

Typem intuitivního poznání je bolest. Je více než zřejmé, že je naprosto nemožné předat intuitivní poznání v jeho plném obsahu. Jestliže nemocný popíše lékaři bolest, kterou prožívá, nepředá mu tím přímou a bezprostřední zkušenost utrpení, které pociťuje. Stejně tak duchovní zkušenost, ať zasvěcovací, či náboženská, nedisponuje odpovídajícím jazykem v tom smyslu, že ji není možné vyjádřit způsobem srovnatelným s jejím obsahem či předmětem.

Je proto nutné jasně rozlišovat systematické neboli diskursivní poznání duchovní zkušenosti a její intuitivní poznání subjektem. První z nich je možné předat; druhou předat nelze. Symbolickou geometrii nelze zaměňovat za iniciační zkušenost, z níž vychází a která ji vytváří. V okamžiku, kdy je tato geometrie vyjádřena jazykem útvarů a předmětů, přestává být intuitivní a stává se diskursivní; již není bezprostřední, ale naopak zprostředkující. Proto může být systematická a stát se tak opravdovou vědou o spojitostech, pokud se neustále vztahuje k experimentální situaci ducha, kterou zároveň svým způsobem klade do závorek a v žádném případě nevysvětluje.

Takový postoj není o nic méně racionální, než jaký zaujímá matematická geometrie, protože i ta ve své nejzákladnější podobě předpokládá existenci intuitivní zkušenosti, kterou ovšem opomíjí ve svých postulátech. Proto se symbolická geometrie nahlížená ve své diskursivní a systematické podobě dovolává přímo rozumu, a ještě lépe určité osvícenosti v tom nejběžnějším smyslu. *Mysterium existuje pouze na úrovni nesdělitelné intuitivní zkušenosti.*

Příliš často se však zapomíná, že základy profánní geometrie nejsou o nic méně *záhadné* než vrcholy geometrie posvátné. Jinými slovy existují různé podoby vědy, ale

existuje také jedna jediná věda, stejně tak jako jsou různé podoby mystéria, ale na jejich počátku i konci je jen jediné mystérium. Z toho vyplývá, že racionální přístup tak, jak jej známe my, je jenom jedním ze způsobů cvičení našeho rozumu a také jediné ve jménu tohoto rozumu můžeme vytyčit oblast, kterou může oprávněně pronikat a poznávat.

Je tedy celkem srozumitelné, proč se přístup používaný symbolickou geometrií v ničem neliší od jakéhokoli systematického poznání jako takového. Spočívá v tom, že klade do souvztažnosti dva předměty nebo dvě koncepce prostřednictvím třetího, který svým způsobem vytváří most mezi nimi a který nazýváme prostředníkem srovnání.

Nesdělitelná zkušenost posvátného

Člověk poznává pouze prostřednictvím uvažování a konceptů. To, co poznává bezprostředně, má intuitivní charakter a nevytváří žádný soubor učení ani koherentní logický systém. Tím pádem toto intuitivní poznání nemůže vyřešit žádný rozpor našich představ, myšlenek ani hodnot a týká se jen nesdělitelného a neznámého. Předměty zkušenosti, které jsou skutečné pro konkrétní subjekt, se stávají pro jakýkoli jiný subjekt mimo rámec těchto zkušeností zcela nedostupné. *Znovunastolení podmínek nutných pro tento rámec napříč časem je součástí dynamiky iniciačního či náboženského rituálu.* Pouze v tomto smyslu můžeme právem hovořit o zkušenosti posvátného a předávání duchovních prožitků. Soubor takto vytvořených učení a logických systémů, které se svým původem liší od učení a systémů profánních, používá logisticky stejné prostředky přenosu, k jakým se uchyluje veškeré systematické poznání. Proto také rozdíl, který panuje mezi syntématy a symboly, nepochází ze samotné povahy znaků či používaných zobrazení, ale z dynamiky vlastní právě té zkušenosti, ze které vycházejí, a z odlišných

prostředí, kde vznikají a kde jsou předávány. Je to také důvod, proč v okamžiku, kdy tato dynamika a tato prostředí přestávají existovat či nejsou naplněny skutečnou přítomností síly, dochází k degradaci symbolů na profánní úroveň společenských syntémat. Stejně tak můžeme pozorovat v opačném směru povýšení znaků označujících obyčejnou každodenní zkušenost do řádu vyšších a komplexnějších spojitostí.

Tato přeměna závisí na duchovní energii prostředí, v nichž tento nový řád vzniká, například vlivem zjevení dosud neznámého druhu zkušenosti posvátného. Ve skutečnosti to, co tvoří podstatu opravdové spirituality, je život s celou svou silou, a nikoli zkostnatělost myšlenek či hodnot. Tato spiritualita není jen nejvyšším druhem očekávání božského a neustálého pnutí k Němu, které z něj vychází, ale je také neustálým zpochybňováním nedostačujících podob a hodnot, které vytváří náš duch ve vztahu k Duchu.

A tak na začátku a konci každé skutečné profánní revoluce stojí zjevení posvátného. Podíváme-li se na historii z dostatečného odstupu, aby nám změť detailů nezastrěla rytmus celku, dokládají dějiny toto obecné tvrzení dostatečně četnými příklady. Symbolická geometrie ukazuje jasně, že každé zobrazení revoluce je svázáno s jedním středem, z nějž vychází a které se svou bodovostí liší od prostoru, jehož změny ukazuje.

4. Iniciační postupy a vývoj vědy

Moderní věda se zrodila ze zkoumání smyslového světa na základě fyzikální zkušenosti a zároveň výkladu této fyzikální zkušenosti skrze srozumitelný svět matematiky. Celá stavba současné vědy spočívá vposledku na matematických principech, to jest na nejzákladnějších principech logiky. Pokusme se ještě o abstraktnější uvažování a ptejme se, jaký je ten nejzákladnější princip ze všech logických principů. Dojdeme k závěru, že je to princip to-

tožnosti, který vyjádřil Leibniz tímto jednoduchým pravidlem: A je A.¹¹²

Než se vyvinula moderní experimentální věda, rozlišovalo se zpravidla mezi smyslovým světem vědy a metafyzickým světem ducha. Proč? Především proto, že vědec usuzuje a přemýšlí na základě smyslové zkušenosti anebo smyslovou zkušeností ověřuje platnost svých teorií a úsudků. Je jasné, že hlavní kritérium, to jest prostředek rozlišení správného od mylného, spadá ve vědě do oblasti smyslů. V určitém stupni vývoje vědeckého uvažování ani nemůže náležet jinam, jelikož výchozí bod a cíl vědy jsou zákonitě jednotné. Z tohoto úhlu pohledu se metafyzický svět liší od smyslového, neboť metafyzika se zabývá bytím jako takovým, tím, co lze tvrdit samo o sobě. Spočívá tedy na principech rozumové zřejmosti, principu dostatečného důvodu,¹¹³ kauzality, finality atd. Znalost universálně platných zákonů týkajících se veškerého bytí, základů myšlení a jednání ovšem přísluší filosofii, a nikoli vědě. Jinými slovy právě na filosofii je, aby se vyjádřila jako poslední instance k vědecké interpretaci skutečnosti.

Je nepochybné, že v moderním světě oblast rozumového poznání, kterou až donedávna ovládala metafyzika, pomalu okupuje matematika. Kauzalitu, determinismus a objektivitu nyní zkoumají matematikové, a nikoli metafyzikové. Proto také nevyhnutelně narazila filosofie katolické církve, představovaná jako věčná a nehybná „*philosophia perennis*“, na zásadní rozpory na poli teorie a zkušenosti.¹¹⁴

112] Právě z principu totožnosti odvozujeme princip nerozpornosti a princip vyloučeného třetího. Jejich výpověď nevyjadřuje nic víc než totožnost: právě z tvrzení „A je A“ můžeme odvodit všechny zákony logiky, ale také matematiky a svým způsobem i všech momentálně známých věd.

113] Jde o proslulou Occamovu břitvu: „*Principia non sunt multiplicanda praeter necessitatem*“. *Pozn. red.*

114] To je příčina, proč Pius XII neváhal 13. září 1955 zasáhnout do rozpravy tomistického kongresu, která se týkala neurčitosti, konsta-

Církev a věda

Jak k tomu došlo? Jednoduše proto, že tato filosofie představovaná jako „katolická“, to znamená „všeobecná“, je pouhou adaptací některých antických teorií o poznání nadsmyslového, zejména aristotelských a platónských myšlenek. Současná věda naopak čím dál tím víc směřuje k filosofii Hérakleitově.¹¹⁵

Křesťanské náboženství není to samé jako katolická filosofie. Nezaměňujme tyto dvě věci mezi sebou. Katolická filosofie totiž nutně spočívá na objektivní platnosti autority církve. Z toho logicky plyne, že tradiční filosofie, kterou církev stále uznává, závisí na autenticky objektivní platnosti lidského poznání. To vede k určitému filosofickému pojetí vědy i samotných struktur církve. Tento postoj vyjadřuje například otec Isaiáš z tovaryšstva Ježíšova ve své studii o vědě za pontifikátu Pia XII.: „Jestliže je veškeré lidské poznání zavádějící, pak je zavádějící i vědecké poznání. Jestliže neexistuje žádná jistá pravda, neexistuje ani žádná vědecká jistota. Jestliže jsou všechny universální principy pochybné, pak nemůže být žádné rozumové uvažování, které by bylo platné.“ Tyto argumenty jsou však příliš vratké, než aby mohly být brány vážně. Nejde tu totiž o to, zda je veškeré lidské poznání zavádějící, ale o to, zda určité principy představované jako universální

---

tované v mikrofyzičce, a změny hmoty v energii. Hmota, která je coby energie smyslovým projevem určitého způsobu působení, není ani jako hmota, ani jako energie substancí. Vzhledem k tomu, že tomistická filosofie připouští substanciální změnu, je pochopitelné, že tím spíše je pro tuto filosofii přijatelná akcidenční změna hmoty v energii. Ať již by byla hodnota tohoto papežského zásahu a uvedených tomistických argumentů jakákoli, prozrazují nicméně existenci hlubokého neklidu v současném myšlení.

115] Hérakleitos Efezský (576 – 480 před Kr.) chápal svět jako výtvar dynamických sil věčného plynutí. Svět byl podle něj v neustálé proměně vlivem nárazů a tvůrčího napětí. Jeho filosofie sahá až k prvním atomistům jako byl Démokritos, podle nichž byl svět vytvořen z částíček ulpívajících jedna na druhou. Moderní věda navazuje na základní linii této filosofie.

a hájené určitou historicky doložitelnou filosofií, jejíž prameny a myšlenky jsou dobře známé, jsou pochybné či pravdivé z hlediska současných vědeckých a matematických poznatků. Odpověď je totiž jednoznačná; a je tak jasná, že člověk, který by ji chtěl popřít, by ji musel zapřít svůj zrak: doba této filosofie již minula. Je stejně smrtelná jako jakákoli kultura, a to prostě proto, že je pouze *jednou* z mnoha filosofií, nikoli *filosofií jako takovou*.

Základy posvátného

Ve skutečnosti posvátné nespočívá ani v nadsmyslovém, ani ve smyslovém, ani ve vědě, ani v metafyzice. Svět posvátného je navěky založen na vtělení mystéria, to jest na řádu neznámého a nepřiměřeného, na řádu ne-lidského, a ne na pouhém lidském rozumu. Kdyby základem mystérií nebyla božská transcendence, neexistovala by ani mystéria jako taková a všechny tajné tradiční společnosti by byly jen filosofickými školami a morálními systémy, které by pominuly jako všechny ostatní systémy či školy. Jestliže se však tyto společnosti zakládají na transcendenci, jsou také iniciační mystéria skutečná, a nejen skutečná, ale také věčná jako jejich *universální princip*.

Na druhou stranu si tradiční cesta k božskému nároku je proměnu celého člověka, nikoli pouhé rozvinutí některých jeho schopností. Tímto procesem pomalé proměny je iniciace a její metody nemají nic společného s učením nebo vědeckými postupy.

Vraťme se však k samotnému základu metafyziky a vědy, to je k Leibnizovu principu totožnosti „A je A“, a ptejme se, co je to poznání. Dojdeme k závěru, že se na nejobecnější rovině zabývá známým i neznámým, neboť kdyby ve známém nebylo zároveň obsaženo neznámé, nebylo by vůbec žádné poznání možné. Jestliže se tedy poznání podílí na známém i neznámém, je možné je donekonečna dělit na existující omezená fakta, tj. na poznané vztahy, které postulují mezi rozumem chápanými myšlenkami

a ověřitelnými fakty. Z toho plyne, že vztah jako takový je ve své podstatě ještě obecnějším principem než jakýkoli zákon logiky, to znamená, že i princip totožnosti je jen určitým vztahem mezi A a A , tedy veškerá hodnota přisuzovaná A potvrzuje jeho vztah k A . Není to tedy zákon, ale aproximace totožnosti, jež předpokládá existenci vztahu.¹¹⁶

Ani věda, ani filosofie nemohou dosáhnout naprosté jistoty, protože obě představují jen výchozí bod, jenž je zrcadlem, v němž A odráží A , k němuž se přibližuje a nikdy ho nedosáhne, neboť toto A je jen konečnou aproximací podobnosti, ale nikoli naprostou ekvivalencí totožnosti. Stůl, na který se díváme, nebude tím samým stolem, který uvidíme za chvíli, jednoduše proto, že jakožto objekt poznání ho oddělujeme od všeho ostatního, a jak ho již jednou oddělíme, poznáváme jej jedině na nekonečné stupnici, která odměřuje toto počáteční oddělení rozdílu a totožnosti. Budeme-li však vycházet z jiného základu, než je princip totožnosti, jestliže místo toho, abychom se nechali unášet závratí z mnohosti, která

116] V dělitelnosti poznání se setkáváme ve své podstatě také s problémem dělitelnosti hmoty na konečný počet čísel.

„Co se týče této dělitelnosti,“ píše na toto téma otec Boskovič, „každý interval je donekonečna dělitelný vkládáním dalších a dalších hmotných bodů, kterých bude, jakmile budou umístěny, určitý konečný počet a mezi něž bude možné vkládat další nové body, které budou zase tvořit konečné číslo, takže nekonečno bude jen v rovině možnosti, nikoli reálné existence.“

Je proto pochopitelné, proč nemůže být poznání smyslového i nadsmyslového nikdy završeno, jelikož neznámé, které je obsaženo v rovině možnosti, neustále přesahuje poznané, tj. existující.

Na konci 18. století udivoval universálně geniální duch otce Boskoviče celou Evropu. Před jeho dílem máme stejný dojem, jaký zakouší turista před kyklopsky zarovnanými menhiry. Mimo svých pamětí a vědeckých sdělení sepsal Boskovič 14 čistě matematických knih, 15 astronomických, 21 fyzikálních pojednání, 7 knih o optice, 5 o archeologii a 7 o latinské poezii.

Jeho myšlenky byly znovu objeveny teprve nedávno, přičemž někteří autoři považují tohoto muže, který zemřel roku 1787, ne-li přímo za mutanta, tedy alespoň za ducha 21. století, který zabloudil do 18. století.

se neustále honí za jednotou, aniž by jí mohla dosáhnout, jestliže se ze všech sil pokusíme zdvihnout k nekonečnu a k neznámému tím, že vyznáme s celou skrytou silou naší vlastní živoucí jednoty: „jedno je zároveň všechno,“, pak jediným tahem spojíme jedno a nekonečno a zároveň se náš duch svázaný analytickým myšlením osvobodí od smyslového i nadsmyslového.

Kruhové vědění

Jestliže vyznáme: „jedno je vše,“ činíme tak ve jménu nejhlubšího principu naší živoucí jednoty a překračujeme tak rozporuplnost rozumu a omylnost smyslů. Neříkáme „jedno je jedno“ ani „vše je vše“ ani „A je A“ ani „B je B“, říkáme: „A je v B a B je v A“ a zakládáme tak analogicky i: „A jako B, B jako A“ a docházíme k závěru, že možné nekonečno a veškerenstvo se pojí v konečnu, v bytí, v jednom. Místo vytváření nové vědy či filosofie, které svou logickou strukturou nutně dělí poznání na stále menší jednotlivé úseky, jež se od sebe čím dál víc vzdalují, iniciace naopak vede ke kruhovému nehybnému vědění, které se neustále vrací samo k sobě, k jednotícímu vědění založenému na analogii, k nejvyššímu vědění o svrchované Jednotě.

Jak ovšem najít nějaký jistý základ? Nehledejme ho ani ve smyslovém světě, ani v nadsmyslovém, ani v našich smyslech, ani v našem mozku; hledejme ho v samém středu našeho srdce. Ve středu slepém, který však vidí, ve středu hluchém, který však slyší, středu tichém, který mluví, středu nevědoucím, který ví. Jak to? Protože představuje jednotu, kolem které krouží universalita lidských bytostí a totalita věcí.

Iniciační učení je právě oním dlouhým a bolestivým procesem znovuzrození každého člověka ze středu jeho vlastního srdce. Toto tajemné učení připomíná *opravdovou paměť*, která je *gnózí sebe sama*, nikoli gnózí já, ani gnózí světa. Smysly nás zrazují, rozum nás mate, avšak

vrozené vědění našeho srdce nikoli. To totiž netluče pouze v čase, ale je pevně zakořeněno ve věčnosti svého počátku. Jedině v něm vedle sebe existují zjevný pohyb a skutečný klid, zjevný boj a skutečný hluboký mír.

Jak mohou vědecké a filosofické pravdy stavět svá efemérní a provždy neukončená kritéria do protikladu k iniciačním pravdám, které nemají ani začátek, ani konec a které tudíž nepodléhají vývoji?

Opravdové světlo, které může osvitit lidského ducha, vychází ze srdce mystéria a iniciační moudrosti všech věků. Z tohoto úhlu pohledu je zcela povrchní, i když někdy nutné, hovořit o dějinách tradičních tajných společností. Ve skutečnosti nemají žádné dějiny, a proto měly a budou mít zásadní vliv na Dějiny.

Je proto potřeba docílit tradiční jednoty mystérií a nabídnout tak vědě, filosofii, umění i náboženství určitou ekuménu zakládající se na jednom mysterijním řádu, a nikoli na církvi.

To je klíč ke skutečné proměně světa pro člověka, pro co největší počet lidí, a ne nějaká ekonomická či sociální revoluce. Je to také klíč k morální a duchovní obnově, která může znovu navrátit člověka světu posvátna, bez něhož by byla každá pouze hmotná revoluce pouhou nástrahou.

Celý člověk se musí změnit

Tvrdíme, že se musí změnit celý člověk, a nikoli jen jeho sociální či ekonomický aspekt, že středem a cílem našeho úsilí má být srdce člověka, a nikoli jen jeho tělo. Takovou vytrvalou a neúnavnou prací se může jednoho dne objevit něco docela nového, jakési *nové vědomí*, které jako jediné uskuteční rovnováhu mezi poznáním a duchovním vývojem, kterou tak bolestivě hledáme; vědomí stavu, který pro odlišení od stavu spánku i stavu bdělosti nazveme *stavem probuzení*, stavem, jehož úplné dosažení je vlastním cílem iniciace.

Harmonický vývoj profánního světa závisí na stabilitě světa posvátného. Skutečnost totiž nespočívá jen v pohybu, ale v koexistenci zjevného pohybu a hlubokého klidu. Z určitého úhlu pohledu čas i pohyb přestávají existovat. Jsou totiž jen důsledky extrémního omezení pole našeho vědomí. Abychom lépe vyjádřili, co chceme říci, uvedme tento jednoduchý příklad: představme si, že do dokonale nehybné kapaliny ponoříme prázdnou láhev s velice úzkým hrdlem opatřeným tenkou membránou. Umístíme-li dovnitř lahve pozorovatele, spatří, jak se na vnitřní straně membrány postupně vytvářejí kapky. Jestliže se v těchto kapkách objeví chvějící se částičky, a to proto, že kapky *pronikly membránou*, pozorovatel si povšimne jednak poslušnosti, totiž času, a pohybu, totiž chvění. Bude moci změřit relativní polohu chvějících se částiček, jejich tvary, umístění a rozměry. Uvědomí si pohyb, avšak nebude mít nic jiného, čím by změřil čas, než pohyb, a to ani v případě lokálního jednotného pohybu, jak si správně povšiml Henri Poincaré. Každý jev se nám tak bude jevit jako obsažený v kapce trvání, ke kterému se pojí pohyb vymezený prostorem a časem, avšak nebudeme moci dokázat, že čas existuje i mimo tento útvar, který jej nutně vymezuje. Předpokládejme nyní, že se pozorovatel odvrátí od zjevnosti membrány, to je smyslového světa jevů, a že bude pomalu klesat na dno lahve.

Nejprve narazí na hladinu vody. Uvidí se na ní odrazet relativně věrné obrazy smyslových jevů. Neboť etymologicky vzato *idea* označuje *obraz* a nadsmyslový svět rozumu představuje svět odrazů relativně odcizených jevové poslušnosti, i když stále závislých na smyslovém světě.

Iluze, která nás ovládá

Představme si teď, že se tento pozorovatel odvrátí i od těchto odrazů a ponoří se pod hladinu vody, *pod svět myšlenek*, že sestoupí ještě hlouběji do sebe a do tajemné skutečnosti svého bytí. Nejprve neuvidí nic a nebude

ničemu rozumět, bude se dusit, ale pak si pomalu všimne, že vidí zastřeně, aniž by viděl, a především, že stojí na něčem naprosto pevném: na dně lahve, na dně svého srdce. A zde jeho vědomí skutečně objeví *jiný svět*, neboť veškerá souvislost jako by zmizela; čas se již se neprojevuje ve srážejících se kapkách, ale rozkládá se ve vrstvách. V tomto „vodním světě“, posvátném světě mystérií, světe *na dně vědomí, na dně „božské láhve“* jsou obsaženy všechny věky a všichni lidé.

Dějiny se tak jeví skrze věčnost. Kapky trvání padají, aniž by porušily „klid v hlubinách“. A právě z tohoto hlubokého míru srdce se rodí *rituál*, který představuje naprosto odlišnou zkušenost než je vědecký přístup k smyslovému, než je zkušenost času. Navrací totiž člověka i všechny věci na jejich pravé místo, na místo, které jsme ostatně nikdo z nás neopustili a nikdy neopustíme a jímž jsme *skutečně ponořeni do věčnosti*. To, co objevíme v této vodě, nejsou bytosti ani předměty, ale *chrámy a symboly ponořené do jednoho jediného světla přicházejícího „z nebe, které není nikdy zakryto“*. Proto je také každý rituál *připomínkou* zdánlivosti dějin a času, nekonečna a věčnosti.

Jestliže tedy svět posvátného je tím pevným a jestliže člověk je do něj hluboce ponořen, probíhá vývoj profánního světa jedním jediným směrem: od povrchu, to je od jevů, do hloubky, to je k duchu. Jestliže však člověk není správně umístěn za pomoci rituálu, ztotožňuje se s kapkami, které se srážejí na membráně. Zůstává na dětinském rubu věcí a prožívá úzkost z trvání času. Toto pohlcení lidské existence časem je sice jen iluzí, avšak tato iluze ovládá celou současnost a odsuzuje nás k otroctví, připoutává nás k modlářskému uctívání historie, pohybu a kvantity. Proti tomuto modlářství je třeba bojovat ze všech sil, protože je to „dábelický“ proces – ve významu „diaballein“ „odhazovat sem a tam“, „rozptylovat“. Současný lidský život je *rozptylováním* člověka, rozptylením

v čase, prostoru, touze, vědění a činnosti. *Moderní lidství je rozptýlené lidství* do množství úlomků a samostatných logických světů, které spolu vzájemně nekomunikují. *Každé rozptýlení zmenšuje vědomí*. Současné lidství ztrácí skutečné vědomí, a to je nebezpečnější, než atomová hrozba. Je potřeba vrátit mu smysl pro posvátné a vrátit mu tak jeho pravou paměť a důstojnost jeho prvotního poslání.